Т. М. Тростенюк,
аспірант, Державний університет "Житомирська політехніка", м. Житомир
ORCID ID: 0000-0001-7130-7454

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.2.82

ОСНОВНІ ПРОДУКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЕКОНОМІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Т. Trosteniuk,
postgraduate student, Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr

MAIN PRODUCTS OF ACTIVITIES OF STATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN ECONOMIC CONTEXT

У статті опрацьовано питання продукту діяльності державних закладів вищої освіти в контексті економічної складової життя суспільства. Умотивовано, що освіту і науку в економічному контексті слід вважати специфічними сферами діяльнісного впливу на людину як суб'єкта, в межах якого відбувається випрацювання, накопичення, систематизація та передача знання про навколишній світ у всіх його формопроявах з метою створення нових продуктів діяльності (знань, продукції, робіт, послуг) вказаним суб'єктом. На підставі опрацювання та ідентифікації видів послуг, що надаються державними вищими навчальними закладами України, у різних сферах функціонування вказаних суб'єктів господарювання, а також чинного законодавства обґрунтовано розрізняти серед основних видів продукту їх діяльності навчально-педагогічні послуги та наукові роботи, під якими, відповідно, пропонується розуміти: результат цілеспрямованої освітньої діяльності вказаних суб'єктів господарювання, яка має виховний характер, на задоволення потреб здобувача освіти у отриманні сукупності знань, навичок, умінь та розвитку його талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формуванні цінностей і необхідних для його успішної самореалізації компетентностей, що має відповідну споживчу вартість: дослідну, проекту, конструкторську, технологічну, пошукову діяльність у сфері науки, що має конкретний результат у вигляді відповідним чином формалізованих нових знань або/та матеріальних продуктів (зразків, конструкцій, іншої продукції), що мають відповідну споживчу вартість.

The article deals with the issue of the product of activity of state higher education institutions in the context of the economic component of society. It is argued that education and science in the economic context should be regarded as specific spheres of activity of influence on a person as a subject, within which the creation, accumulation, systematization and transfer of knowledge about the world in all its forms of manifestation in order to create new products of activity (knowledge, products, works, services) by the specified subject. Special and general scientific methods of cognition were used to ensure the effectiveness of the scientific search. In particular, induction and deduction, analysis and synthesis, grouping. The purpose of the publication is to study the products of the activities of public higher education institutions in the context of the economic component of society. Based on the elaboration and identification of the types of services provided by the state higher educational establishments of Ukraine, in different spheres of functioning of the mentioned economic entities, as well as the current legislation, it is reasonable to distinguish among the main types of products of their activity educational and pedagogical services and scientific works under which, respectively, it is suggested to understand: the result of purposeful educational activity of the mentioned economic entities, which has educational character, to meet the needs of the educational seeker in obtaining and the set of knowledge, skills, abilities and development of his talents, intellectual, creative and physical abilities, the formation of values and necessary for his

successful self-realization of competences, which has the corresponding consumer value: research, project, design, technological, search activity in the field of science, that has a specific result in the form of appropriately formalized new knowledge or / and material products (samples, designs, other products) having a corresponding consumer value. The proposed clarification of the existing terminological field of economic activity of public institutions of higher education will allow to identify correctly the most important segments of activity of the mentioned economic entities, and therefore, within them, to clearly identify the specific management objects.

Ключові слова: державні заклади вищої освіти, продукт діяльності, навчально-педагогічні послуги, наукові роботи.

Key words: state institutions of higher education, product of activity, educational and pedagogical services, scientific works.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Людство вступило в еру постіндустріального суспільства, яке характеризується як "суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя, в якому клас технічних спеціалістів став основною професійною групою і, що найважливіше, в якому впровадження нововведень усе більшою мірою залежить від досягнення теоретичних знань. Постіндустріальне суспільство передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи" [2]. За Е. Тоффлером інформаційна цивілізація від двох попередніх хвилювих етапів розвитку людства вирізняється такими ознаками [14, 15]:

- "...суттєво знижуються темпи економічного зростання, але воно стає більш рівномірним;
- різко знижуються темпи зростання населення, а в окремих країнах, наприклад в Україні та інших пострадянських державах, навіть є від'ємні;
- рівень споживання передусім у високорозвинених країнах характеризується переходом від "кількості" до "якості" життя, від "суспільства масового споживання" до пошуку шляхів якісного вдосконалення умов життя людини;
- знижується рівень спеціалізації, і дедалі більший попит мають спеціалісти "широкого профілю";
- основний вид енергії поки що важко визначити, але зрозуміло, що це буде один із нетрадиційних, альтернативних видів — ядерна (а можливо й не обов'язково), сонячна, геотермальна, енергія вітру, хвиль, припливів-відпливів або ще будь-яка інша, поки що невідома;
- головним засобом виробництва стають наукові знання, інформація, де буде зайнято від 55 до 75 відсотків працездатного населення;
- основний конфлікт — між знанням та некомпетентністю;
- паралельно змінюються і соціальна структура суспільства — на місце класового поділу приходить професійний;
- соціальна та просторова мобільність багаторазово зростає..."

Отже, за сучасних умов розвитку людства все більше уваги надається питанням подальшої розбудови освітньо-наукової сфери.

Як зазначила Т.О. Петрушина, "наука та освіта формують суспільство, забезпечують його зміни зі знаком "плюс". Саме наука, виробляючи та поширюючи наукові знання, дає суспільству нові технології, нові джерела енергії, нові можливості для підвищення рівня життя і переходу на якісно новий рівень існування" [9, с. 73].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у вивчення впливу освіти та науки на розвиток суспільства зробили такі відомі вчені та науковці як: В. Андрущенко, Л. Антошкіна, Ю. Бажал, Л. Балабанова, Л. Ващенко, М. Головатий, А. Гриньов, В. Геєц, Л. Даниленко, В. Кремень, В. Крижко, С. Крисюк, С. Кримський, С. Лебедев, В. Локтєв, Б. Маліцький, С. Мочерний, С. Мосьондз, С. Натрошвілі, В. Осецький, Т. Петрушина, А. Павко, В. Розін, О. Романовський, Е. Семенюк, Н. Федорова, І. Яненко та інші. У своїх дослідженнях вони логічно довели ступінь впливу освіти та науки на розвиток суспільства загалом та його економічну, екологічну, політико-правову, соціальну, соціокультурну та наукову сфери зокрема. Втім, попри значні здобутки у вищевказаній сфері досліджень питання продукту діяльності основної продуктивної інституції в нашій країні — державних закладів вищої освіти — залишився слабо опрацьованими.

МЕТА ПУБЛІКАЦІЇ

Метою статті є дослідження продуктів діяльності державних закладів вищої освіти в контексті економічної складової життя суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний стан розвитку вітчизняної освітньо-наукової сфери свідчить на користь того, що головними інституціями в межах останньої виступають заклади вищої освіти, що не дивно [16]: їх науково-педагогічний персонал складається з 68,9% докторів наук і 72,6% кандидатів наук від загальної кількості вчених України, які здійснюють підготовку 81% докторантів і 85% аспірантів. Переважну більшість закладів вищої освіти в Україні складають установи державної та комунальної форми власності, результатом діяльності є різноманітні продукти. В умовах заздалегідь планово обмеженого та постійного недовиконання фінансового забезпечення державних закладів вищої освіти (далі — ДЗВО), орієнтованих на їх фінансову автономію виникає питання про виявлення найбільш значущих спрямувань їх діяльності, їх

відповідних результативних продуктів, а отже, підвищення якості та ефективності управління останніми [1; 11].

Розгляд означеної проблеми пропонується розпочати з опрацювання трактування понять "освіта" та "наука" найбільш відомим вітчизняним енциклопедичним виданням в галузі економіки "Економічної енциклопедії" під редакцією видатного українського економіста С.В. Мочерного. Отже [3, с. 521, 524, 656]:

— "освіта — 1) галузь народного господарства країни, яка об'єднує організації, заклади та установи, що здійснюють навчання, виховання, підготовку педагогічних та наукових кадрів, випуск навчальної літератури; 2) сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, здобутих людиною у процесі навчання у спеціальних навчальних закладах і самостійно";

— "наука — інтегральне позначення людської діяльності щодо пізнання світу для використання отриманих результатів у практиці, а також системи логіко-гносеологічних і соціально-організаційних утворень цієї сфери...у світовій літературі наявні три її головні аспекти, які є своєрідними інваріантами змісту цього поняття: 1) особлива форма суспільної свідомості (поряд із релігією, філософією, мораллю, правом, мистецтвом та ін.); 2) система нагромадження соціально значущого знання; 3) особливий соціальний інститут для поповнення і поглиблення цього знання." "наука як продуктивна сила суспільства — сфера розумової діяльності людства, в якій здійснюються розробка і теоретична систематизація знань про реальну дійсність, що використовуються для підвищення ефективності виробництва матеріальних і духовних благ".

Як бачимо спектр трактування понять "освіта" та "наука" досить широкий: від загально-філософського до економічного. Зважаючи на вищевказане, освіту і науку в економічному контексті слід вважати специфічними сферами діяльнсного впливу на людину як суб'єкта, в межах якого відбувається випрацювання, накопичення, систематизація та передача знання про навколишній світ у всіх його формопроявах з метою створення нових продуктів діяльності (знань, продукції, робіт, послуг) вказаним суб'єктом. Таке комплексне визначення відповідає сучасній концепції вищої освіти, за якою, як відомо, наукові дослідження в межах здобуття ступенів доктора філософії та доктора наук ідентифікуються в межах третього (освітньо-науковий/освітньо-творчий) та наукового рівнів відповідно [5].

На виконання мети дослідження звернімося до закріпленого законодавством визначення освітньої та наукової діяльності. Так, відповідно до Законів України "Про вищу освіту" та "Про наукову та науково-технічну діяльність" останні набули такого визначення [5; 6]:

— освітня діяльність — діяльність закладів вищої освіти, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб;

— наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Вивчення вітчизняного законодавства в сфері науки та освіти свідчить про відсутність поняття "продукту їх діяльності", визначення якого необхідно в умовах роз-

Таблиця 1. Види послуг ДЗВО в розрізі сфер їх діяльності

Сфера діяльності	Види послуг
Освітня	<ol style="list-style-type: none"> 1) підготовка в межах державного замовлення та понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу відповідно до договорів, укладених з фізичними та юридичними особами, студентів та курсантів невійськових закладів вищої освіти цивільної авіації, морського та річкового флоту (далі - студенти, курсанти), аспірантів і докторантів; 2) навчання студентів, курсантів для здобуття другої вищої освіти (викладання здобувачам вищої освіти однієї чи кількох дисциплін (предметів) англійською та/або іншими іноземними мовами поряд з викладанням відповідно до навчального плану зазначеної дисципліни (предмету) державною мовою, крім випадків, коли таке викладання передбачене навчальними планами); 3) підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів, навчання для здобуття громадянами післядипломної освіти понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу (проведення спеціальних курсів, семінарів, тренінгів, стажування, підвищення професійної компетентності в іншій формі, що не потребує отримання відповідної ліцензії; підтвердження кваліфікації, отриманої за результатами неформального професійного навчання; сертифікація авіаційного персоналу відповідно до отриманих ліцензій); 4) підготовка кваліфікованих робітників понад державне замовлення в межах ліцензійного обсягу, крім випадків, коли здобуття освітнього рівня кваліфікованого робітника передбачено навчальним планом підготовки за освітнім рівнем фахової вищої освіти; 5) підготовка до вступу до закладів вищої освіти та до зовнішнього незалежного оцінювання; 6) підготовка та перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів за замовленням центрів зайнятості; 7) навчання студентів, курсантів, аспірантів, докторантів з числа іноземців, осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні; осіб, яким надано статус біженця в Україні; осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту; осіб, яким надано статус закордонного українця і які перебувають в Україні на законних підставах; стажування іноземців та осіб без громадянства; 8) прийом кандидатських іспитів, видання та розповсюдження авторефератів, дисертацій, стенографування під час захисту дисертацій, організація, підготовка до захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук) та його проведення для осіб, які навчаються (навчалися) відповідно до договорів, укладених з фізичними або юридичними особами, у тому числі для осіб, які не навчаються (не навчалися) у відповідному закладі освіти або науковій установі (крім оплати часу проведення засідання членом спеціалізованої вченої ради та оплати часу участі в таких засіданнях офіційних опонентів); 9) здійснення наукового супроводження осіб, які підвищують кваліфікацію самостійно, та стажування таких осіб; 10) проведення лекцій, консультацій, тренінгів, практикумів, занять іншої форми з питань науки, техніки, права, культури, мистецтва, фізичної культури, спорту, туризму, краєзнавства тощо, підготовки кадрів для дитячого та молодіжного туризму; 11) проведення понад обсяги, встановлені навчальними планами, з видачею або без видачі відповідних документів про освіту тренінгів, курсів, занять у гуртках, факультативів, семінарів, практикумів; 12) організація, проведення у позанавчальний час (у тому числі канікули, святкові та вихідні дні) заходів за освітнім, науковим, технічним, художнім, туристичним, екологічним, спортивним, оздоровчим та гуманітарним напрямками; 13) забезпечення обмундируванням студентів, курсантів та працівників закладів вищої освіти, статутами яких передбачено носіння форменого одягу; 14) складання бібліографічних списків для курсових, дипломних і наукових робіт, каталогів для особистих бібліотек, бібліотек підприємств, установ та організацій, підготовка фактографічних, аналітичних і бібліографічних довідок (надання доступу до бібліотечних фондів для осіб, які не працюють і не навчаються у відповідному закладі (установі)); 15) видання та реалізація навчальної літератури, методичних, науково-методичних, наукових, науково-технічних видань, друкованих засобів масової інформації (газети, часописи, альманахи тощо) (розроблення, впровадження та супроводження електронних навчальних матеріалів, курсів дистанційного навчання); 16) надання послуг організаційного характеру, пов'язаних з проведенням ліцензування, атестації та акредитації; 17) надання послуг з проведення експертизи засобів навчання, зокрема навчальних та навчально-методичних видань

Сфера діяльності	Види послуг
Наукова та науково-технічна	<ol style="list-style-type: none"> 1) проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-конструкторських, технологічних, пошукових та проектно-пошукових робіт; 2) проведення робіт з діагностики, стандартизації і сертифікації технологічних процесів, обладнання та матеріалів, метрологічного забезпечення, технічного захисту інформації; 3) проведення досліджень щодо розвитку окремих галузей економіки; 4) проведення наукової, науково-технічної, інших видів експертиз в установленому законодавством порядку; 5) проектування, розроблення та виготовлення експериментальних зразків і дослідних партій матеріалів, речовин, приладів, обладнання; 6) випробування обладнання, конструкцій, виробів, речовин, матеріалів; 7) проведення консультацій з питань наукових досліджень (у тому числі дисертаційних), їх організації та наукового обслуговування (проведення курсів, консультацій, семінарів, практикумів, тренінгів, стажування); 8) інформаційно-аналітичне забезпечення наукової діяльності; 9) забезпечення доступу до локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, Інтернету, автоматизованих баз даних та пошукових систем через сегменти локальних і корпоративних мереж; 10) впровадження, виробництво і реалізація дослідної, промислової, наукової, науково-технічної, інноваційної продукції, техніки, обладнання, приладів та устаткування, що виготовлені за власними технологіями; 11) здійснення операцій, пов'язаних із трансфером (передачею) технологій, що розроблені за рахунок коштів державного бюджету; 12) проведення лабораторних аналізів і досліджень зразків, діагностика інфекційних захворювань; 13) забезпечення діяльності технологічних та наукових парків; 14) забезпечення розроблення державних стандартів і технічних умов на виробництво продукції, проведення її сертифікаційних випробувань; 15) розроблення науково-технічної документації; 16) надання дозволів (видача ліцензій) на використання об'єктів права інтелектуальної власності; 17) проектування, розроблення, налаштування, впровадження, тестування, реалізація, модифікація, технічна підтримка та супроводження програмного забезпечення (зокрема, системного, прикладного, баз даних); 18) організація та проведення наукових заходів (з'їздів, семінарів, конференцій тощо), якщо це не передбачено навчальними планами з підготовки кадрів і не належить до діяльності, яка фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів; 19) розроблення комп'ютерних програм (систем) для забезпечення і організації процесів створення, редагування, поповнення і керування вмістом веб-сайтів
Міжнародна	<ol style="list-style-type: none"> 1) надання допомоги студентам, курсантам з числа іноземців в отриманні віз; 2) надання організаційних, протокольно-інформаційних, консультаційних послуг, послуг з перекладу, крім випадків, коли такі послуги надаються особі, яка працює або навчається у закладі освіти (установі) і направлена таким закладом освіти (установою) на навчання, стажування або роботу за кордон за бюджетні кошти;
Охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури та спорту	<ol style="list-style-type: none"> 1) забезпечення проживання, відпочинку та оздоровлення у спортивно-оздоровчих таборах, санаторіях-профілакторіях, пансіонатах, на базах туризму та відпочинку, у тому числі перевезення; 2) проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури та спорту з використанням відповідної матеріально-технічної бази закладів освіти, якщо це не передбачено навчальними планами; 3) надання у тимчасове користування спортивного інвентарю та обладнання, речей особистого користування, предметів для відпочинку, якщо це не передбачено навчальними планами; 4) організація, проведення спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів (у тому числі міжнародних) з використанням відповідної матеріально-технічної бази закладів освіти, якщо це не передбачено навчальними планами; 5) обслуговування екскурсійних груп і окремих відвідувачів на територіях та в приміщеннях закладів освіти, установ; 6) організація, проведення концертно-видовищних заходів.
Побутова	<ol style="list-style-type: none"> 1) будівництво, ремонт та облаштування житла, господарсько-побутових споруд та приміщень; 2) ремонт, технічне обслуговування, діагностика, налагодження, переобладнання побутової, комп'ютерної, телекомунікаційної, периферійної, копіювальної, офісної техніки, технічних засобів навчання, приладів, устаткування та багатфункціонального обладнання, фото-, теле-, відео-, аудіообладнання; виготовлення, реалізація та ремонт металопродукції; 3) виготовлення, реалізація та ремонт меблів, побутових столярних виробів, садово-городнього інвентарю; 4) надання послуг, пов'язаних з проведенням фото-, кіно-, відеозйомки, аудіозапису, а також виробництвом, обробкою, монтажем кіно-, відео-, теле- та аудіопродукції; 5) виготовлення, реалізація та ремонт взуття, швейних і галантерейних виробів, товарів широкого вжитку, власної сувенірної продукції; 6) надання банно-пральних послуг, послуг хімістики; 7) надання у тимчасове користування предметів культурно-побутового призначення, садово-городнього інвентарю, аудіо- і відеотехніки, театральних та сценічних костюмів, театального реквізиту, інструментів та обладнання, аудіо- і відеозаписів, експозиційного обладнання, відеокomплексів, відеомонтажних студій, фотопавільйонів, звуколабораторій, відеопереглядових аудиторій, інших площ, інвентарю та обладнання, якщо це не передбачено навчальним планом; 8) надання перукарських послуг; 9) облаштування трав'яних газонів, елементів ландшафтного дизайну, догляд за ними; 10) створення лісових насаджень, ділянок зеленого будівництва, висаджування саджанців деревних та чагарникових порід, догляд за ними
Житлово-комунальна	<ol style="list-style-type: none"> 1) надання спеціально облаштованих* будинків і приміщень, що перебувають на балансі закладів освіти, для тимчасового проживання; 2) надання під час канікул вільних спеціально облаштованих* приміщень гуртожитків для тимчасового проживання; 3) надання спеціально облаштованих* приміщень гуртожитків закладів освіти для проживання осіб, які навчаються або працюють у відповідному закладі освіти; абітурієнтів відповідного закладу освіти під час вступних іспитів; осіб, які направлені у відрядження до таких закладів освіти; осіб, які навчаються в інших закладах освіти і проживають у гуртожитках закладу освіти згідно з рішенням його керівника; працівників інших закладів освіти, установ та організацій; 4) надання громадянам, які користуються послугами, зазначеними у підпунктах 1-3 цього пункту, комунальних послуг, послуг з експлуатації та господарського обслуговування будинків і приміщень; 5) заміна сантехнічних виробів, газового, електротехнічного та іншого обладнання: у разі пошкодження або знищення з вини користувачів; на вимогу громадян, які користуються послугами, зазначеними у підпунктах 1-3 цього пункту, у встановленні: поліпшеного обладнання; нового обладнання до закінчення строку експлуатації встановленого обладнання, визначеного технічними нормативами; 6) надання комунальних послуг користувачам приміщень та будівель, що не перебувають на балансі закладів освіти; 7) надання на вимогу осіб, які проживають у спеціально облаштованих* будинках і приміщеннях, що перебувають на балансі закладів освіти, послуг з облаштування та утримання будинків і приміщень, крім тих, що визначені підпунктом 5 цього пункту <p>* Спеціально облаштовані будинки і приміщення – будинки і приміщення, що перебувають у належному технічному та санітарно-гігієнічному стані і в яких створено належні умови для проживання та відпочинку</p>

будови реальних механізмів ціноутворення в межах вказаної сфери.

Більш ранні дослідження в цій сфері свідчать про виокремлення авторами освітньої або освітницької послуги, як результату діяльності вищих навчальних закладів [8; 12; 13].

Подальший моніторинг законодавства в сфері регламентації діяльності ДЗВО, а саме опрацювання Постанови КМУ "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності" надає

Сфера діяльності	Види послуг
Інші	<p>1) вирощування, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції; збір, переробка та реалізація лікарських рослин;</p> <p>2) надання в оренду будівель, споруд, окремих тимчасово вільних приміщень і площ, іншого рухомого та нерухомого майна або обладнання, що тимчасово не використовуються у освітній, навчально-виховній, навчально-виробничій, науковій діяльності, у разі, коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у закладі освіти;</p> <p>3) експлуатаційне та господарське обслуговування приміщень, площ, майна та обладнання, зазначених у підпункті 2 цього пункту;</p> <p>4) надання поліграфічних та рекламних послуг, реалізація власної друкованої продукції, у тому числі інформаційної, рекламної та бланкової (крім видання та реалізації навчальної літератури, методичних, науково-методичних, наукових, науково-технічних видань, друкованих засобів масової інформації (газет, часописів, альманахів тощо), видання та розміщення на веб-сайтах банерів та іншої рекламної продукції в електронній формі; розроблення поліграфічного дизайну (друкування, копіювання, сканування, ламінування, запис інформації на носії);</p> <p>5) виробництво та реалізація продукції громадського харчування, організація її споживання;</p> <p>6) забезпечення оформлення атестатів доцента, професора, старшого наукового співробітника, свідоцтв про закінчення аспірантури, докторантури, інших документів про освіту та вчені звання, їх дублікатів в установленому законодавством порядку (забезпечення оформлення посвідчення про складання кандидатських іспитів випускниками минулих років);</p> <p>7) забезпечення оформлення студентських та учнівських квитків, залікових книжок осіб, які навчаються відповідно до договорів, укладених з фізичними та юридичними особами; їх дублікатів для всіх категорій осіб, що навчаються у відповідному закладі освіти;</p> <p>8) забезпечення оформлення документів про освіту державного зразка в установленому законодавством порядку;</p> <p>9) здійснення в межах повноважень медичної практики, надання ветеринарних послуг, проведення діагностичної медичної та ветеринарної експертизи;</p> <p>10) здійснення палітурних, брошурувальних робіт;</p> <p>11) надання послуг банківським установам шляхом розміщення на депозитних рахунках тимчасово вільних власних надходжень вищих закладів освіти в установленому законодавством порядку;</p> <p>12) здійснення заходів, пов'язаних із провадженням виставково-ярмаркової діяльності згідно із законодавством;</p> <p>13) здійснення доступу до Інтернету, локальних і корпоративних комп'ютерних мереж, автоматизованих баз даних та пошукових систем, користування електронною поштою для осіб, які не працюють і не навчаються у відповідному закладі (установі);</p> <p>14) виготовлення та реалізація продукції навчально-виробничих майстерень, підсобних господарств, інших навчально-виробничих, виробничих, дослідницьких підрозділів, що виготовлена у позанавчальний час;</p> <p>15) виготовлення та реалізація продукції, виготовленої в результаті практичного навчання осіб, які навчаються (зокрема, розсади, саджанців, сіянців, насіння, лісоматеріалів, предметів декоративно-прикладного мистецтва, фото-, кіно-, аудіо-, відеопродукції, товарів широкого вжитку);</p> <p>16) надання навчально-виробничими, виробничими, дослідницькими підрозділами послуг, що відповідають профілю підготовки кадрів, зокрема проведення лісосічних робіт, робіт з ремонту, відновлення, технічного обслуговування транспортних засобів і технологічного обладнання, з облаштування трав'яних газонів, елементів ландшафтного дизайну, догляду за ними, із створення лісових насаджень, ділянок зеленого будівництва, висаджування саджанців деревних та чагарникових порід, догляду за ними; з обробки землі, збирання врожаю, допоміжних та післяурожайних робіт, проведення сільськогосподарських та промислових робіт з використанням автомобілів, тракторів, інших механізмів;</p> <p>17) надання у короткострокове (на строк до одного тижня) користування фізичним, юридичним особам площі та/або окремих приміщень, що тимчасово не використовуються у освітній, навчально-виховній, навчально-виробничій, науковій діяльності для проведення освітніх, наукових, спортивних, урочистих, культурних та інших заходів (крім заходів, що проводяться з релігійною метою, або заходів політичних партій), а також іншого рухомого та нерухомого майна або обладнання у разі, коли це не погіршує умов навчання або соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у відповідному закладі освіти (установі);</p> <p>18) надання у короткострокове (на строк до одного місяця) користування відповідно до законодавства місць для базування, зберігання транспортних засобів, зокрема пристаней, причалів, аеродромів, місць для стоянки автомобілів у разі, коли це не погіршує умов навчання або соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у відповідному закладі освіти (установі);</p> <p>19) перевезення вантажів спеціальними транспортними засобами, включаючи морські, річкові та повітряні судна, а також окремих пасажирів або організованих груп населення;</p> <p>20) виконання вантажно-розвантажувальних робіт;</p> <p>21) забезпечення аеропортового обслуговування повітряних суден, зокрема забезпечення авіаційної безпеки, обслуговування повітряного руху, надання в користування повітряного простору в зоні відповідальності, забезпечення аеронавігаційною інформацією, метеорологічне, медичне, пошукове, аварійно-рятувальне забезпечення польотів;</p> <p>22) надання метеорологічної інформації на замовлення фізичних та юридичних осіб;</p> <p>23) виконання авіаційних робіт в межах території України і за кордоном в установленому законодавством порядку;</p> <p>24) надання у тимчасове користування площі для зберігання обладнання, майна, паливно-мастильних матеріалів, інших цінностей, що належать іншим юридичним або фізичним особам;</p> <p>25) проведення лабораторних аналізів паливно-мастильних матеріалів у встановленому законодавством порядку;</p> <p>26) проведення випробувань електричного обладнання та електропроводки, перевірка приладів обліку води та енергоресурсів, інших технічних приладів, обладнання та систем у встановленому законодавством порядку; проведення робіт з контролю якості води, аналізу стічних вод та опадів;</p> <p>27) проведення робіт з проектування, розроблення, монтажу, діагностики, ремонту, налагодження та технічного обслуговування систем відеоспостереження, внутрішньої сигналізації, структурованих кабельних систем, телефонних мереж, системи єдиного часу та дзвінків у встановленому законодавством порядку;</p> <p>28) розроблення, впровадження та обслуговування проєктів мультимедійних аудиторій, конференц-залів, Інтернет-кафе;</p> <p>29) надання послуг з редагування, перекладу наукової, довідкової, технічної, навчальної, навчально-методичної, художньої літератури, комп'ютерного набору, верстання текстів</p>

Джерело: складено на підставі [10].

можливість акцентування на послугі, як основному результаті їх діяльності. Водночас вказаний нормативний акт виокремлює такі з них (табл. 1).

Опрацювання представленого переліку вказує на те, що вищенаведений перелік не коректно об'єднаний спільною назвою "послуги", оскільки в межах вищевказаних сфер ідентифікуються три результати діяльності ДЗВО, а саме: послуги, роботи та продукція.

Основним продуктом діяльності в межах освітньої сфери виступають власне послуги, назва яких потребує уточнення. Для цього звернемося до тезауруса Законів України "Про освіту" та "Про вищу освіту", якими зазначено, що [5; 7]:

— "освітня послуга — комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором

дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання";

— "педагогічна діяльність — інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей";

— "результати навчання — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів".

По-перше, в першому з наведених визначень привертає увагу акцентування на вартісній стороні освітньої послуги, прописаній Законом України "Про освіту": вочевидь, безкоштовне навчання в закладах освіти України не має нічого спільного з відшкодуванням державою реальної вартості навчання особи в будь-якому з освітніх закладів України. По-друге, звернемося до власне визначення мети освіти, закріпленої Законом України "Про освіту" [7]: "Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору". Отже, в контексті визначеної вітчизняної мети освіти, враховуючи наповнення визначень "педагогічна діяльність" та "результати навчання", доречним буде апелювання до навчально-педагогічної послуги ДЗВО [4], під якою пропонується розуміти "результат цілеспрямованої освітньої діяльності вказаних суб'єктів господарювання, яка має виховний характер, на задоволення потреб здобувача освіти у отриманні сукупності знань, навичок, умінь та розвитку його талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формуванні цінностей і необхідних для його успішної самореалізації компетентностей, що має відповідну споживчу вартість".

У науковій сфері основним продуктом виступають переважно науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові, проектно-пошукові роботи та інші види аналогічних робіт в межах вказаної сфери. Водночас Закон України "Про наукову та науково-технічну діяльність" визначає наукову (науково-технічну) роботу "як наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, проведені з метою одержання наукового, науково-технічного (прикладного) результату. Основними видами наукової (науково-технічної) роботи є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням нових наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання" [6]. Загалом варто погодитись з таким визначенням, дещо доповнивши його економічним змістом, а саме: "наукова робота ДЗВО являє собою дослідну, проекту, конструкторську, технологічну, пошукову

діяльність в сфері науки, що має конкретний результат у вигляді відповідним чином формалізованих нових знань або/та матеріальних продуктів (зразків, конструкцій, іншої продукції), що мають відповідну споживчу вартість".

Сформовані визначення основних продуктів діяльності ДЗВО вирізняються конкретизацією суб'єктно-об'єктного поля щодо останніх, акцентуванням їх економічного контенту на тлі суспільно-діяльнісних характеристик.

ВИСНОВКИ

Запропоноване уточнення існуючого термінологічного поля господарської діяльності ДЗВО дозволить вірно ідентифікувати найбільш важливі сегменти діяльності вказаних суб'єктів господарювання, а отже, в їх межах, чітко окреслити конкретні об'єкти управління. Вказане сприятиме формування науково-обґрунтованого теоретичного базису управлінського обліку ДЗВО як дієвого інструменту у забезпеченні ефективного управління відповідними видами діяльності ДЗВО.

Література:

1. 70% державних вишів втратять статус бюджетних установ. — КМУ / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/65687/>
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. — М.: Academia, 1999. — 956 с.
3. Економічна енциклопедія: У 3 т. Т. 2. К (концентрація капіталу) — П (портфельний аналіз) / Ред.: Б.Д. Гаврилишин, С.В. Мочерний. — К.: Акад.; Т.: Акад. нар. госп-ва, 2001. — 847 с.
4. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Свірко С.В. Бухгалтерський облік в секторі загального державного управління України. Том 1: бухгалтерський облік в бюджетних установах України: підручник / Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Свірко С.В. — Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. — 1380 с.
5. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.14 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
6. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність" від 26.11.15 р. № 848-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
7. Закон України "Про освіту" від 05.09.17 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1875>
8. Крахмальова Н.А. Освітня послуга як продукт економічної діяльності вищих навчальних закладів / Н.А. Крахмальова, Д.О. Кірієнко // Економіка і управління. — 2014. — № 4 (64). — С. 19—24.
9. Петрушина Т.О. Стан науки в Україні (за оцінками вітчизняних та зарубіжних експертів) / Т.О. Петрушина // Вісн. НАН України. — 2017. — № 11. — С. 66—80.
10. Постанова КМУ "Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що

належать до державної і комунальної форми власності" від 27.08.10 р. №796 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-p>

11. Програма діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T190188.html

12. Свірко С.В. Облік витрат і калькулювання послуг установ соціально-культурного комплексу (на прикладі державних вищих навчальних закладів) [Текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / С.В. Свірко; Київський національний економічний ун-т. — К., 1998. — 16 с.

13. Свірко С.В. Перспективи розвитку фінансових відносин ВНЗ з приводу надання платних освітницьких послуг / С.В. Свірко // Придніпровський науковий вісник. — 1997. — № 41. — С. 38—42.

14. Тоффлер Э., Худолей П. На волне перемен / Э. Тоффлер, П. Худолей // В мире науки. — 2008. — № 2. — С. 12.

15. Хвильова концепція Тоффлера / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Хвильова_концепція_Тоффлера

16. Янковий В. Наука в університетах [Електронний ресурс] / В. Янковий // Дзеркало тижня. — 2013. — Випуск № 13. — Режим доступу: <https://dt.ua/SCIENCE/nauka-v-universitetah-.html>

References:

1. The official site of Education.ua (2019), "70% of the state institutions' status, — cabinet of Ministers of Ukraine", available at: <https://osvita.ua/vnz/65687/> (Accessed 26 December 2019)

2. Bell, D. (1999), Hriaduschee postyndustrial'noe obschestvo. Opyt sotsyal'nogo prohozyrovanyia [The upcoming post-industrial society. Social Forecasting Experience], Academia, Moscow, Russia.

3. Havrylyshyn, B.D. and Mochernyj, S.V. (2001), Ekonomichna entsyklopediia [Economical encyclopedia], Akad. nar. hosp-va, Kyiv, Ukraine.

4. Yevdokymov, V.V. Hrytsyshen, D.O. and Svirko, S.V. (2017), Bukhholders'kyj oblik v sektori zahal'noho derzhavnoho upravlinnia Ukrainy. Tom 1: bukhholders'kyj oblik v biudzhethnykh ustanovakh Ukrainy: pidruchnyk [The accounting region in the sector of the mysterious sovereign administration of Ukraine. Volume 1: accounting region in budgetary institutions of Ukraine: pidruchnik], Vydavets' O.O. Yevenok, Zhytomyr, Ukraine.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Higher Education", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Accessed 25 December 2019).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On Scientific and Scientific and Technical Activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (Accessed 06 December 2019).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On Education", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1875> (Accessed 16 December 2019).

8. Krakhmal'ova, N.A. and Kiriienko, D.O. (2014), "Educational service as a product of economic activity of

higher education institutions", Ekonomika i upravlinnia, vol. 4 (64), pp. 19—24.

9. Petrushyna, T.O. (2017), "State of Science in Ukraine (Estimated by Domestic and Foreign Experts)", Visn. NAN Ukrainy, vol. 11, pp. 66—80.

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), Decree "On approval of the list of paid services that can be provided by educational institutions, other institutions and institutions of the education system belonging to state and communal ownership", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-p> (Accessed 16 December 2019).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T190188.html (Accessed 17 December 2019).

12. Svirko, S.V. (1998), "Costing and costing of services of institutions of social and cultural complex (on the example of state higher education institutions)", Ph.D. Thesis, Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine.

13. Svirko, S.V. (1997), "Prospects for the development of financial relations of higher education institutions regarding the provision of paid educational services", Prydniprov's'kyj naukovyj visnyk, vol. 41, pp. 38—42.

14. Toffler, E. and Khudoley, P. (2008), "In a wave of change", V myre nauky, vol. 2, p. 12.

15. wikipedia (2019), "Toffler wave concept", available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Хвильова_концепція_Тоффлера (Accessed 16 December 2019).

16. Yankovyj, V. (2013), "Science in universities", Dzerkalo tyzhdnia, Vol. 13, available at: <https://dt.ua/SCIENCE/nauka-v-universitetah-.html> (Accessed 06 December 2019).

Стаття надійшла до редакції 17.01.2020 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73